

{ Misdad
en straf }

Museum de
Gevangenpoort

MISDAAD EN STRAF VROEGER & NU

1

EVALUATIE EN LESSUGGESTIES

Een bezoek aan Museum de Gevangenpoort roept veel reacties op: spanning, sensatie, maar ook onbegrip en afschuw over de manier waarop vroeger met misdad en straf werd omgegaan.

Deze lesbrief is voor u samengesteld om een bezoek aan het museum met uw leerlingen te evalueren en een link naar de huidige tijd te leggen. De leerlingen wordt gevraagd na te denken over hoe wij in onze eigen tijd omgaan met zaken als misdad en straf. Ook worden zij gestimuleerd hun eigen standpunten op dit gebied te bepalen of wellicht bij te stellen aan de hand van discussie- en onderzoeksvragen.

INHOUD

1. Achtergrondinformatie over de Gevangenpoort
2. Lessuggesties aan de hand van thema's over misdad en straf – vroeger en nu

Deze thema's worden ook besproken tijdens de rondleiding in het museum.

{ Misdad
en straf }

Museum de
Gevangenpoort

2

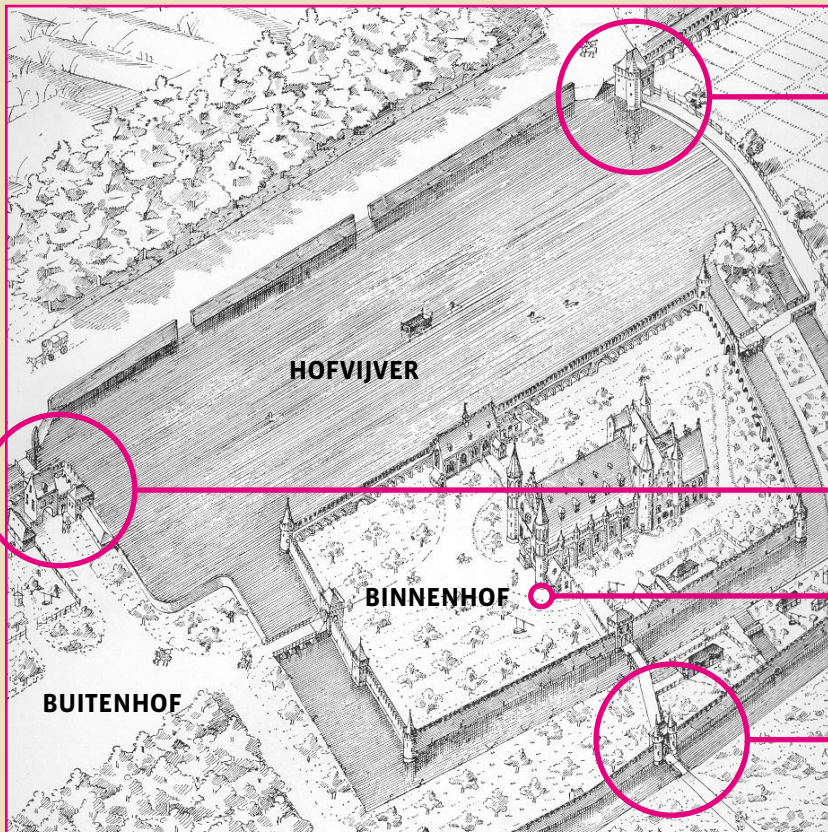
1. ACHTERGRONDINFORMATIE

DE GEVANGENPOORT

De Gevangenpoort was oorspronkelijk één van de drie toegangspoorten naar het Binnenhof en is het enige middeleeuwse poortgebouw dat in Den Haag bewaard is gebleven. Vanaf 1420 is de Gevangenpoort 400 jaar lang gebruikt als gevangenis.

DE TOEGANGSPOORTEN NAAR HET BINNENHOF

Deze toegangspoort is afgebroken in de 17de eeuw om plaats te maken voor het nieuwe clubhuis van de schutterij. In dit gebouw vind je nu het Haags Historisch Museum.

De Voorpoort
(Gevangenpoort)

Het Binnenhof
met de Ridderzaal.

De Spuiport werd afgebroken in 1861. De omtrek is nog te zien in het trottoir op het Hofplein.

{ Misdad en straf }

Museum de
Gevangenpoort

3

NATIONALE STRAFRECHTSGESCHIEDENIS

Een belangrijk deel van de Nederlandse strafrechtsgeschiedenis heeft zich in de Gevangenpoort afgespeeld. Veel bekende politieke kopstukken uit het verleden zaten hier in

afwachting van hun straf opgesloten. Maar ook duizenden onbekende gevangenen hebben wegens misdrijven als moord, brandstichting en valsemunterij vast gezeten in de gajolen (cellen) van de Gevangenpoort.

STRAFFEN

Het Hof van Holland was de belangrijkste rechtbank van de provincie Holland en was gevestigd in Den Haag. De rechters van dit Hof verhoorden de verdachten in de Examineerkamer van de Gevangenpoort.

Een scherp verhoor, houtsnede uit 1555 (Koninklijke Bibliotheek)

Een 'scherp' verhoor werd in de Pijnkelder uitgevoerd in het bijzijn van de beul. Pas wanneer een verdachte bekende, kon de strafmaat worden vastgesteld. Voor veel misdadigers betekende dat een openbare lijfstraf op het Groene Zoodje, het schavot van Den Haag dat schuin tegenover de Gevangenpoort lag. Anderen werden in een tucht- of spinhuis opgesloten en moesten voor straf hard werken, kregen een geldboete of werden verbannen uit Den Haag. In het ergste geval kon de doodstraf worden uitgesproken. De

zwaarte van de straf hing nauw samen met de maatschappelijke positie van de verdachte. Rijke en vooraanstaande burgers kregen lagere straffen dan arme mensen.

{ Misdad en straf }

Museum de
Gevangenpoort

4

ONDERVRAGING EN STRAF

Ledemaatklem

De Pijnkelder in de Gevangenpoort, waar een verdachte tijdens het verhoor werd gemarteld.

Het verhoor van Cornelis de Witt in de Gevangenpoort. De rechters (links) geven de beul de opdracht om scheenschroeven aan te brengen.

Een doodstraf op het Groene Zoodje, het schavot van Den Haag.

Voor straf hout raspen in het Rasp-huis (tuchthuis).

midden: Onthoofding op het Groene Zoodje, gravure uit tweede helft 17e eeuw (Atlas van Stolck)

TIP

Bezoek www.haageschoolplaten.nl voor meer informatie over de Gevangenpoort of het verhaal van de broers Johan en Cornelis de Witt.

{ Misdad en straf }

Museum de
Gevangenpoort

5

MUSEUM

Fotoburo Meyer uit 1946 (Haags Gemeentearchief)

In 1828 sloot de gevangenis. In 1882 werd het gebouw als museum opengesteld. Sinds die tijd is er veel belangstelling. Zo'n 50.000 mensen bezoeken nu jaarlijks Museum de Gevangenpoort.

{ Misdad en straf }

Museum de
Gevangenpoort

6

2. LESSUGGESTIES

Hieronder worden negen thema's over misdad en straf in hoofdlijnen behandeld. Elk thema eindigt met een discussie- of onderzoeksvraag. Op pagina 11 staat een aantal websites die handig kunnen zijn bij het beantwoorden van de vragen.

ALGEMENE LESSUGGESTIES

1. U kunt de thema's als leidraad gebruiken tijdens een klassikale evaluatie van het bezoek aan Museum de Gevangenpoort.
 - **Wat is de leerlingen vooral opgevallen en bijgebleven?**
2. De leerlingen kunnen in groepjes een aantal thema's onder de loep nemen en deze nader onderzoeken en uitwerken. Van hun bevindingen kunnen ze een presentatie maken. Bij elk thema staat een discussie- of onderzoeksvraag om ze op weg te helpen.
3. Laat de leerlingen discussiëren over een thema. Verdeel de leerlingen in twee groepen, de ene groep is voor, de andere groep is tegen. Gebruik stellingen als:
 - **Het is goed dat de doodstraf in Nederland is afgeschaft.**
 - **Gevangenisstraf heeft zin.**
 - **De privacy van een dader moet beschermd worden.**
 - **Elke gevangene heeft recht op een eigen cel.**
4. U kunt een krant samenstellen rondom het thema 'Misdad en straf - Nu'. De leerlingen schrijven in groepjes een artikel over één van de thema's. Denk daarbij ook aan artikelen over andere landen dan Nederland. Hoe zit het bijvoorbeeld met de doodstraf in Amerika en waarom heeft Turkije de doodstraf in 2002 afgeschaft?

{ Misdad en straf }

Museum de
Gevangenvoort

THEMA'S MET DISCUSSIE- OF ONDERZOEKSVRAGEN

7

THEMA 1: GELIJKE RECHTEN VOOR ARM EN RIJK?

VROEGER

KLASSENJUSTITIE

Rijke, vooraanstaande mensen kregen vaak minder zware straffen dan arme mensen. Het was soms mogelijk om je straf eenvoudigweg af te kopen. Voor het dorp Den Haag was dat aantrekkelijk; het bracht geld in 't laatje.

NU

GELIJKE RECHTEN VOOR IEDEREEN

In principe heeft iedereen in Nederland de zelfde rechten. Tenminste: zo staat het in de Grondwet. Maar in de praktijk pakt het soms anders uit. Want wie geld heeft, kan makkelijker een goede advocaat inhuren en heeft zo een grotere kans op minder of geen straf. Ook blijkt uit onderzoek dat mensen met een baan voor dezelfde overtreding of misdaad minder vaak gevangenisstraf krijgen dan werklozen. "Klassenjustitie", klinkt dan het verwijt, "middeleeuwse toestanden!". Al wijzen deze uitspraken erop dat ons rechtssysteem nog altijd niet voor iedereen lijkt te gelden: het onrecht zoals dat vroeger voorkwam, kennen we dankzij onze huidige rechtstaat gelukkig niet meer.

{?} DISCUSSIE- / ONDERZOEKSVRAAG:

Heeft iedereen in Nederland dezelfde rechten of bestaat klassenjustitie nog steeds? Geef argumenten voor je mening.

THEMA 2: (ON)SCHULD BEWIJZEN

VROEGER

VERDACHTE MOEST ONSCHULD ZELF BEWIJZEN

Een verdachte mocht zich vroeger niet verdedigen en kreeg geen advocaat. Hij werd ondervraagd en mocht alleen met 'ja' of 'nee' antwoorden. Als verdachte moest je je onschuld zelf bewijzen.

NU

SCHULD VAN DE VERDACHTE MOET BEWEZEN WORDEN

Tegenwoordig is een verdachte onschuldig totdat het tegendeel is bewezen. Je hebt recht op een advocaat en je schuld moet bewezen worden.

{?} DISCUSSIE- / ONDERZOEKSVRAAG:

Hoe kan worden aangetoond dat een verdachte schuldig is? Noem drie dingen die als bewijs kunnen dienen.

{ Misdaad en straf }

Museum de
Gevangenpoort

8

THEMA 3 : SOORTEN STRAFFEN

VROEGER

DIRECT STRAF

Gevangenisstraf bestond vroeger niet. Je werd alleen korte tijd opgesloten om je straf af te wachten. Er waren verschillende soorten straffen, zoals een geldstraf, lijfstraf, schandstraf of de doodstraf.

NU

GEVANGENISSTRAF

Tegenwoordig krijgen criminelen gevangenisstraf voor een bepaalde periode. Je wordt echter niet altijd opgesloten. Er bestaan ook alternatieve straffen; zoals een geldboete of een taakstraf.

{?} DISCUSSIE- / ONDERZOEKSVRAAG:

Denk jij dat gevangenisstraf zin heeft? Of zou een andere straf beter zijn? Motiveer je antwoord.

THEMA 4: PRIVACY

VROEGER

GESTRAFT IN HET OPENBAAR

Vroeger kreeg je je straf in het openbaar. Iedereen kon komen kijken. Soms konden de omstanders zelfs meehelpen met het geven van de straf: mensen mochten bijvoorbeeld met paardenpoep of dode ratten naar de crimineel gooien of op hem/haar spugen.

NU

PRIVACY VERDACHTE BESCHERMD

Tegenwoordig blijft de naam van een verdachte of veroordeelde geheim. De achternaam wordt alleen met de eerste letter aangegeven en een foto van de verdachte/veroordeelde wordt met een zwarte balk over de ogen afgeschermd.

{?} DISCUSSIE- / ONDERZOEKSVRAAG:

Waarom wordt de privacy van een verdachte of veroordeelde tegenwoordig beschermd? Vind jij het goed dat de verdachte of veroordeelde niet met naam en toenaam in de krant of op tv genoemd wordt? Waarom wel of niet?

{ Misdad en straf }

Museum de
Gevangenpoort

9

THEMA 5 : PAKKANS

VROEGER

PAKKANS WAS KLEIN

De kans om een misdadiger op te sporen en aan te houden (de pakkans) was erg klein. Mede daarom strafte men erg zwaar om een voorbeeld te stellen. Zo probeerde een stad of dorp crimineel gedrag te ontmoedigen.

NU

MODERNE OPSPORINGSTECHNIKEN

De politie heeft vergeleken met vroeger de beschikking over allerlei middelen die de pakkans vergroten. Denk aan het nemen en onderzoeken van vingerafdrukken, DNA-onderzoek, telefoongesprekken afluisteren en informatie vinden over de verdachte via social media.

{?} DISCUSSIE- / ONDERZOEKSVRAAG:

Zoek op hoe hoog het landelijk opsporingspercentage van misdaden is. Hoe komt het dat ondanks alle moderne middelen dat percentage niet 100% is?

THEMA 6 : RUIMTE IN DE CEL

VROEGER

15 PERSONEN IN 1 GAJOO!

Het was in de Gevangenpoort normaal dat criminelen in afwachting van hun straf met z'n vijftien werden opgesloten in één gajool (cel).

NU

MOGEN 2 GEVANGENEN IN 1 CEL?

Nog niet zo lang geleden was de standaard: één gevangene in één cel. Meer gevangenen in één cel was een uitzondering. Maar vanwege bezuinigingen besloot het kabinet in 2013 dat een meerderheid van de gevangenen een cel moet delen. Een politieke keuze. Het kan dus best zijn dat een ander kabinet dit standpunt weer wijzigt.

{?} DISCUSSIE- / ONDERZOEKSVRAAG:

Wat zijn de voor- en nadelen van het plaatsen van meer gevangenen in één cel? Bedenk twee voordelen en twee nadelen.

{ Misdaad en straf }

Museum de
Gevangenoport

10

THEMA 7 : DOODSTRAF

VROEGER

DOODSTRAF

De doodstraf werd vroeger gegeven aan moordenaars, landverraders en geldvervalsers. Met de strop, door wurging, radbraken of onthoofding maakte de beul een einde aan iemands leven.

NU

DOODSTRAF = AFGESCHAFT

De zwaarste straf die nu in Nederland gegeven wordt, is 'levenslang'. In de praktijk betekent dat ongeveer 20 jaar gevangenisstraf. De doodstraf is in Nederland in 1870 afgeschaft.

{?} DISCUSSIE- / ONDERZOEKSVRAAG:

Hoe denk jij over de doodstraf? Bedenk drie argumenten voor en drie argumenten tegen de doodstraf. Zoek uit in welke landen de doodstraf nog bestaat.

THEMA 8 : SEKSUALITEIT

VROEGER

HOMOSEKSUALITEIT VERBODEN

Op homoseksuele handelingen stond lange tijd de doodstraf.

NU

SEKSUELE VRIJHEID

De overheid bemoeit zich in Nederland niet met de seksuele geaardheid van haar burgers. Dat is een privéaangelegenheid.

{?} DISCUSSIE- / ONDERZOEKSVRAAG:

Zoek uit of homoseksualiteit nog strafbaar is in bepaalde landen. Wat vind jij hiervan?

THEMA 9: VERHOOR

VROEGER

SCHERP EXAMEN

Wanneer een verdachte niet bekende, maar de rechters ervan overtuigd waren dat hij schuldig was, dan kon worden overgegaan tot een 'scherp examen' door de beul. Van tevoren werd vastgesteld welke pijnigingen iemand moest ondergaan. Doorstond de verdachte de pijnigingen zonder te bekennen dan werd hij onschuldig verklaard.

NU

REGELS TIJDENS HET VERHOOR

Tijdens een politieverhoor is het verboden om de verdachte te mishandelen of te martelen. De verdachte moet volgens bepaalde regels worden behandeld.

{?} DISCUSSIE- / ONDERZOEKSVRAAG:

Welke regels gelden er tijdens een politieverhoor? Zoek o.a. uit welke rechten de verdachte heeft.

